EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE ÎNTRE INCERTITUDINI ȘI ÎNCERCĂRI DE CLARIFICARE*

THE EXCEPTION OF UNCONSTITUTIONALITY BETWEEN UNCERTAINTIES AND ATTEMPTS OF CLARIFICATION

ARAMĂ Elena,
dr. hab., prof. univ. USM

CHICU Oleg,
dr. conf. univ., USM

Summary

The institution of the exception of unconstitutionality is a new relational instrument in the constitutional justice of the Republic of Moldova, but relevant for the protection of human rights. The prejudicial nature of the exception, the condition of admissibility, the reasons for rejecting the exception are several aspects meant to clarify the essence of this institution.

Keywords*: Institution of the exception of unconstitutionality, relevance, pertinence, motivation.*

**Studiu realizat în baza Proiectului „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului" (20.80009.1606.15), în cadrul Laboratorului de Cercetare Științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare", Facultatea de Drept, USM.*

Pentru edificarea statului de drept în Republica Moldova o importanță deosebită o are controlul constituționalității legilor (în sens larg), inclusiv atribuția Curții Constituționale de a soluționa excepțiile de neconstituționalitate a actelor juridice la sesizarea instanțelor de judecată.

Rezolvarea excepției de neconstituționalitate a actelor juridice de către Curtea Constituțională este o atribuție importantă în contextul constituționalizării ramurilor dreptului, totodată ea urmărește protecția drepturilor persoanelor, căci poate fi invocată în cazul unui proces judiciar declanșat, în care partea susține că norma juridică care i se aplică (ori o parte a ei, una sau mai multe norme) este neconstituțională și trebuie înlăturată. Excepția de neconstituționalitate este un procedeu defensiv – de apărare a drepturilor și libertăților persoanelor, dar

profesorul Ion Deleanu atenționa încă în anul 1995 că este insuficient, scriind că „este imoral și logic inadmisibil ca persoanei să i se pretindă mai întâi să fie victima unei legi neconstituționale pentru ca abia după aceea s-o poată acționa în justiție" [1]. Mai recent, alți autori au calificat excepția de neconstituționalitate ca fiind un instrument palid de asigurare a ordinii constituționale [2]. Cu toate aceste rezerve, deși insuficient, excepția de neconstituționalitate este un mecanism util pus la dispoziția justițiabilului ce nu are acces direct la justiția constituțională.

Doctrina juridică a pus un semn de întrebare în legătură cu natura juridică a excepției de neconstituționalitate. În literatura juridică din România s-a discutat despre faptul, dacă aceasta este o chestiune prejudicială ori un mijloc de apărare a părții, fiind o chestiune prealabilă. Elena Simina Tănăsescu a exprimat opinia că excepția de neconstituționalitate nu este o chestiune prejudicială, fiindcă contenciosul român este obiectiv și nu subiectiv [3].

Chestiunea privitor la modelul european (obiectiv) și american (subiectiv) are deja o istorie în spate, încă M. Duverger susținea că există două sensuri ale controlului de constituționalitate: sau el există în interesul cetățenilor, pentru a-i ocroti împotriva abuzuilor legislativului, anume pentru a asigura că acesta nu aduce atingere drepturilor omului și libertăților publice garantate de Constituție, sau el există în interesul puterilor publice pentru a menține între ele separația funcțiilor stabilite de Constituție [4]. Dar trebuie avut în vedere că aceasta era situația în Franța, în care până în 2011 a existat doar contenciosul connstituțional obiectiv și doar în 2011 a fost introdus QPC - quiestion prioritaire de constitutionallite, adică un echivalent al excepției de neconstitutionalitate, aetfel s-au conexat elemente ale ambelor modele de contencios. Deci, istoria evoluției controlului de constituționalitate ne-a demonstrat că în forma ideală, curată modelele respective nu prea sunt de găsit, astfel încât în modelul nostru din Republica Moldova și din România sunt îmbinate elemente ale ambelor modele: atât a contenciosului obiectiv cu controlul abstract a unor prevederi normative, cât și a celui subiectiv realizat prin intermediul excepției de neconstituționalitate.

Astfel referitor la excepția de neconstituționalitate vom concluziona, raliindu-ne opiniei Biancăi Selejan-Guțan, că prin intermediul excepției de neconstituționalitate se realizează un control concret *a posteriori* și, totodată, reglementarea excepţiei de neconstituţionalitate asigură și accesul indirect al persoanelor la justiția constituțională. Deși controlul de constituționalitate a fost gândit ca un control esențialmente obiectiv, excepţia de neconstituţionalitate îmbină acest caracter al controlului cu interesul subiectiv al protecţiei drepturilor individuale. Sub aspect procesual, prin excepția de neconstituționalitate se

realizează o îmbinare între mijloacele specifice de apărare din dreptul procesual și instrumentele specifice dreptului constituțional și controlului constituționalității legilor" [5].

Oficial Curtea Constituțională a României s-a pronunțat pe acest aspect, indicând că este o chestiune prejudicială [6]. În același sens s-a pronunțat și Curtea Constituțională a Republicii Moldova, care a considerat că excepția de neconstituționalitate reprezintă o chestiune prejudicială, adică o problemă juridică, a cărei rezolvare trebuie să preceadă soluționarea litigiului cu care este conexă [7]. Trebuie menționat că chestiunea are caracter prejudicial nu numai atunci când rezolvarea acesteia trebuie să preceadă soluționarea litigiului cu care este în legătură, ci și este soluționată de altă instanță specializată decât cea în fața căreia a fost ridicată.

În plus, schimbările legislative din România au avut ca rezultat că excepția de neconstituționalitate și-a diminuat caracterul prealabil. Inițial pentru soluționarea excepției de neconstituționalitate anterior modificării introduse prin Legea nr. 177/2010, judecata cauzei penale se suspenda, urmând a fi reluată după pronunțarea Curții Constituționale. În forma inițială a Legii nr. 47/1992, art. 23 alin. (6) teza I prevedea că, în *perioada soluționării excepției de neconstituționalitate, instanța poate dispune, prin încheiere motivată, suspendarea judecății*„ [8]. Prin Legea 138/1997 au fost modificate aceste dispoziții, reglementându-se suspendarea de drept a cauzei pe perioada soluționării excepției – art. 23 alin. (5). Ulterior, prin Legea 177/2010, s-a abrogat alin. (5) al art. 29, referitor la suspendarea obligatorie a cauzei [9]. Deși temporizarea cauzei penale cu această motivație nu afecta cursul prescripției, suspendat prin efectul dispozițiilor codului penal, s-a renunțat la dispoziția procesuală de suspendare obligatorie a cauzei.

Până în 2016 în Republica Moldova procedura ridicării excepției de neconstituționalitate era mai anevoioasă, căci instanța în fața căreia se invoca excepția trebuia s-o trimită Curții Supreme de Justiție, iar acesta, la rândul său, să sesizeze Curtea Constituțională. Noutatea instituției excepției de neconstituționalitate, lipsa de experiență a celor implicați în soluționarea litigiilor ori examinarea dosarelor penale, contravenționale a avut ca rezultat faptul că în jurisprudența constituțională a Republicii Moldova excepția a avut o evoluție destul de anemică, în primii 5 ani au fost pronunțate doar 3 hotărâri pe marginea sesizărilor cu excepția de neconstituționalitate [10]. În următorii 15 ani sesizările au sporit, dar nu într-un mod spectaculos, fiind depuse 51 sesizări, adică media de 3 sesizări pe an [11].

De la începutul anului 2016 pe parcursul a 4 ani de când Curtea Constituțională a permis instanțelor judecătorești să i se adreseze direct în cadrul procedurii excepției de neconstituționalitate au fost înaintate 545 sesizări, dintre care au foșt respinse ca nefondate 473 sesizări (în 2016-91, în 2017 -108, în 2018 -140, în 2019 -134), doar 72 au fost admise și examinate în fond [12]. Astfel se observă că numărul celor respinse ca inadmisibile a crescut în mod constant, iar a celor admise, respectiv, s-a diminuat (în 2016-25, în 2017 -19, în 2018 -21, în 2019 -7).

În literatura juridică a fost exprimată părerea că deciziile de inadmisibilitate pe care le emite Curtea Constituțională a Republicii Moldova nu sunt prevăzute expres de Codul jurisdicției constituționale, pledându-se pentru adoptarea a două tipuri de decizii: fie de respingere a sesizării pe motiv că norma atacată este constituțională, fie de declarare a neconstituționalității normei atacate [13].

Numărul enorm al deciziilor de inadmisibilitate a sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate depuse la Curtea Constituțională impune găsirea unor soluții care să vină în ajutorul instanțelor, dar și a tuturor persoanelor implicate în procese judiciare.

În România instanțele care sesizează Curtea Constituțională au funcția de filtru pentru aceste sesizări. Ele verifică dacă cererea de sesizare a Curții Constituționale întrunește condițiile de admisibilitate: 1/dacă este înaintată în cadrul unui proces pendinte în fața sa, dacă este înaintată de subiectul participant în proces, dacă este atacată legea sau ordonanța de guvern, dacă nu a fost anterior emisă o hotărâre a Curții în legătură cu acel subiect [14]. Din cele 3 elemente ale excepției, 2 sunt controlate de instanță la momentul examinării cererii de sesizare a Curții Constituționale, adică ce text normativ care se aplică cazului de pe rolul său este atacat, ce normă constituțională se prezumă a fi încălcată. Motivarea acesteia nu ține de competența instanței, ci de cea a Curții Constituționale.

Referitor la cauzele inadmisibilității autorii T. Toader și M. Safta le-au clasificat în 2 grupuri: cele ce privesc legalitatea sesizării (obiect, subiect, motivare) și cele ce țin de competența Curții Constituționale, clasificare ce ajută la studierea instituției excepției de neconstituționalitate, dar totodată ținând cont de faptul că și competența Curții Constituționale este reglementată prin lege, inclusiv Constituție ca lege supremă (deci, ține de asemenea de legalitate) [15].

În Republica Moldova toate condițiile sunt verificate de Curtea Constituțională conform pct 28 al Regulamentului privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională adoptat prin decizia

Curții Constituționale din 03.06.2014 (și modificat în 2016).

Conform acestui punct: Sesizarea urmează a fi declarată inadmisibilă în cazul în care: a) soluționarea sesizării nu intră în competența Curții; b) există o hotărâre/decizie/aviz al Curții având ca obiect prevederile contestate; c) normele contestate au fost modificate sau abrogate; d) sesizarea este vădit nefondată; e) la ridicarea excepției de neconstituționalitate nu au fost respectate condițiile menționate la pct. $19^{2.}$

Trebuie menționat faptul că instanțele ce trimit sesizările verifică condițiile minime de ridicare a excepției de neconstituționalitate, - pct.19^2 În sesizarea privind excepția de neconstituționalitate judecătorul/completul de judecată care a sesizat Curtea indică dacă: a) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; b) excepția este ridicată de către părțile litigiului sau reprezentantul acestora sau este ridicată de instanța de judecată din oficiu; c) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea litigiului; d) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate. [pct.19^2 introdus prin Decizia Curții Constituționale nr.AG-1 din 9 februarie 2016]

Din analiza tuturor deciziilor de inadmisibilitate a excepției de neconstituționalitate rezultă că instanțele verifică dacă sesizarea este depusă de subiectul în drept să facă acest lucru, dacă prevederea, norma este relevantă pentru procesul pendinte în fața sa, dacă nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale referitor la norma atacată. Unele dificultăți prezintă verificarea pertinenței normei atacate pentru procesul declanșat, ceea ce reiese din examinarea deciziilor de inadmisibilitate. Deci, astfel se prefigurează o dublă verificare a condițiilor de admisibilitate a sesizărilor – atât din partea instanței pe rolul căreia se află procesul respectiv, cât și de Curtea Constituțională.

Motivarea în cazul soluționării excepției de neconstituționalitate este un element crucial, fiindcă implică invocarea unui temei constituțional pentru contestarea legitimității constituționale a prevederii ce face obiectul sesizării. Unele sesizări au fost declarate inadmisibile tocmai din lipsa motivării (doar în 2019 au fost 9 decizii de inadmisibilitate din această cauză). Curtea a arătat că dacă ar motiva ea, instanța de control constituțional s-ar substitui autorilor acesteia în formularea unor critici de neconstituționalitate, ceea ce ar echivala cu un control efectuat din oficiu, ceea ce este inadmisibil. În schimb, Curtea de numeroase ori a explicat de ce prevederea atacată nu este neconstituțională, deci suntem în prezența unei motivări în sens opus, adică a motivării constituționalității normei

atacate în fața sa, în acest caz la întrebarea: de ce Curtea nu a adoptat o hotărâre de constituționalitate, putem răspunde: fiindcă actele normativ-juridice sunt prezumate constituționale până la proba contrarie.

În anul 2020 a crescut numărul sesizărilor respinse de Curtea Constituțională tocmai din lipsa motivării sau motivare incorectă – 29 sesizări. Curtea a atenționat că simpla trimitere la articole din Constituție nu echivalează cu o argumentare a neconstituționalității normei atacate. Uneori această enumerare nici măcar nu indica incidența asupra unui drept constituțional, astfel în 2020 din acest motiv au fost declarate inadmisibile pentru a fi examinate în fond 11 sesizări. Aceiași situație identificăm și în cazul respingerii sesizării din cauza că în ele se cere interpretarea unor norme, ceea ce este de competența instanțelor judiciare – 67 de sesizări, deci numărul lor a crescut de 2 ori față de anul 2019, când au fost respinse din această cauză 33 de sesizări.

De cele mai multe ori problema abordată în cadrul excepției de neconstituționalitate a vizat calitatea normelor din actul normativ-juridic atacat în fața Curții Constituționale, fiind incident articolul 23 alin. (2 din Constituție).

Prin decizia nr.22 din 1 octombrie 2018 Curtea Constituțională a dat trimitere la jurisprudența Curții Europene, potrivit căreia în virtutea principiului certitudinii juridice, statul trebuie să respecte și să aplice într-o manieră previzibilă și coerentă legile pe care le-a adoptat, iar dispozițiile legale trebuie să fie accesibile publicului destinatar și redactate cu suficientă claritate (*Broniowski v. Polonia*, 22 iunie 2004, § 184). În general, trimiterile la jurisprudența CtEDO este, pe de o parte, constrângătoare, căci R. Moldova a aderat la CEDO, pe de alta, dă posibilitatea de a accede la o jurisprudență pertinentă și convingătoare grație profesionalismului înalt al judecătorilor, permite de a înțelege mai bine propria legislație. La etapa la care este justiția moldovenească trimiterile la jurisprudența CtEDO are efectul mai mult pentru a învăța de la CtEDO, decât pentru a consolida propriile poziții prin apel la jurisprudența CtEDO, de aceea se pune întrebarea, dacă este un element de înțelegere sau de legitimare? Credem că ambele, dar prevalează argumentul autorității CtEDO, hotărârile sale având valoare nu doar informativă, ci și argumentativă.

Aici se cuvine a menționa că principiul certitudinii juridice este un principiu derivat din cel al securității juridice, căci certitudinea înseamnă siguranța, încredere, dar dacă este certitudine juridică, atunci este vorba despre încredere legitimă în nedepășirea de către autoritățile statului a limitelor constituționale, atât de competență, cât și cele funcționale.

Principiul securității juridice în jurisprudența constituțională de la noi este invocat doar ca securitatea raporturilor juridice [hotărâre din 01.03.2026, 01.10.2018, Raportul Curții Constituționale din 19.01. 2017), pe când Curtea Constituțională a României evocă principiul securității juridice, o apreciere mai adecvată], adică s-ar crea impresia că ține doar de domeniul realizării dreptului, în particular, al aplicării ceea ce nu este corect. În general acest principiu a fost pentru prima dată degajat de judecătorii germani ce au vizat legiuitorul, impunându-i să creeze norme clare în scopul de a fi previzibile, să ia măsuri tranzitive pentru a evita șocul schimbărilor legislative. Deci principiul securității juridice vizează atât realizarea, cât și elaborarea dreptului, de aceea este mai corect să fie menționat ca atare și nu ca principiu al securității raporturilor juridice. Acest principiu important a fost calificat ca un drept garanție pentru exercitarea altor drepturi și a fost pus în centrul ordinii juridice de autori francezi [16].

Curtea Constituțională a respins solicitarea de a examina excepția de neconstituționalitate a unei norme redactate de o manieră greșită și anume a articolului 61 alin. (1) din Codul de executare, potrivit căruia executorul judecătoresc poate refuza intentarea procedurii de executare dacă: (a) documentul nu este de competența sa; (b) termenul de prezentare a documentului spre executare a expirat; (c) documentul nu este întocmit în conformitate cu prevederile art.14 din prezentul cod; (d) documentul este înaintat de persoana care nu are împuternicirile respective, stabilite în modul prevăzut de legislație; (e) termenul de executare benevolă acordat prin lege sau indicat în documentul executoriu nu a expirat; (f) documentul a fost executat. Deci, norma era redactată ca fiind una dispozitivă, astfel încât la prima vedere da impresia că se lasă la discreția executorului refuzul intentării procedurii de executare. Dar această interpretare tocmai ar fi indus incertitudine și ar fi generat abuzuri, căci atunci decizia ar fi la latitudinea bunului plac al executorului judecătoresc: poate refuza, dar poate și accepta, deci acorda un drept discreționar nelimitat.

De multe ori a fost solicitată de către autorii excepției o listă exhaustivă a împrejurărilor prevăzute de lege, ceea ce este imposibil de realizat, în acest caz instanța este cea care trebuie să interpreteze, aceasta este necesar fiindcă raporturile juridice sunt numeroase și se află într-o dinamică continuă, iar norma are un caracter static.

De fapt trebuia concretizat articolul, legea. Concretizarea este determinarea aspectelor concrete ale cazului ce trebuie raportate la lege, căci legea, la rândul său, are un caracter abstract. Din punct de vedere cognitiv concretizarea juridică este

un proces continuu, dar și rezultat al acestui proces, de aprofundare a cunoașterii conținutului și sensului raportului juridic supus examinării, fie că această examinare este una din cadrul procesului judiciar (și atunci există concretizări pe care le-au dat procurorii, avocații, judecătorul și care pot fi diferite), sau din cadrul analizei științifice ori chiar din cadrul unei proprii analize a subiectului raportului juridic. Este de notorietate publică faptul că mecanismul judiciar este cel mai potrivit pentru a deduce dispoziții concrete din normele generale-adică deducția este procesul prin care se concretizează norma generală.

Pentru a face mai clare concluziile noastre alăturăm tabelul nr.1 și tabelul 2 al deciziilor de inadmisibilitate emise de Curtea Constituțională pe parcursul anului 2019. Observăm, că cele mai multe decizii (35) au avut în calitate de pricină a respingerii motivarea - lipsa ei sau motivarea incorectă. Un număr apropiat (33) reprezintă sesizările depuse de instanțe în care solicitau interpretarea Curții acolo unde de fapt, instanțele trebuiau să se pronunțe.

Tabelul 1. Anul 2019.

N/o	Motiv de inadmisibilitate	Numărul deciziei Curții Constituționale	Total decizii
1	Ține de competența instanțelor	Nr.2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12, 16, 17, 28, 32, 34, 37, 38, 41, 42, 45, 48, 51, 56, 62, 69, 72, 74, 77, 86, 91,92, 94, 114, 115, 117.	33
2	Ține de competența Parlamentului	Nr.1, 8, 14, 20, 23, 43, 54, 100, 104, 107, 108, 109, 119, 121	14
3	Motivarea constituționalității de către Curtea Constituțională	Nr.13, 18, 21, 22, 24, 26, 31, 35, 36, 39, 40, 47, 49, 57, 58, 61, 66, 120.	18
4	Lipsa motivării în sesizare	Nr.7, 9, 27, 30, 50, 69, 96, 97	8
5	Motivare incorectă	Nr.44, 46, 53, 79, 82, 84, 88, 89, 90.	9
6.	Actio popularis	Nr.64	1

Tabelul 2 – Anul 2019, după criteriile Todirel Toader, Marieta Safta

N/o	Motiv de inadmisibilitate	Numărul deciziei Curții Constituționale	Total decizii
2	Competența	Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 20, 23, 28, 32, 34, 37, 38, 41, 42, 43, 45, 48, 51, 54, 56, 62, 69, 72, 74, 77, 86, 91,92, 94, 100, 104, 107, 108, 109, 114, 115, 117, 119, 121.	47
4	Legalitatea sesizării	Nr. 7, 9, 13, 18, 21, 22, 24, 26, 27, 30, 31, 35, 36, 39, 40, 44, 46, 47, 49, 50, 57, 58, 61, 64, 66, 69, 96, 97, 53, 79, 82, 84, 88, 89, 90, 120.	36

Din tabelul 2 rezultă că cele mai multe sesizări (47) au fost respinse din cauza că ele depășeau competența Curții Constituționale, dar au fost destul de numeroase (35) și cele ce priveau legalitatea sesizării, în particular cele legate de motivare.

Tabelul 3. În anul 2020 (până la 15 decembrie):

N/o	Motiv de inadmisibilitate	Numărul deciziei Curții Constituționale	Total decizii
1	Ține de competența instanțelor	Nr.1-4, 6, 8-10, 16, 17, 19, 23, 24, 30-32, 34, 35, 37, 38, 44, 46, 50-52, 55, 57, 59, 60, 62, 63, 65-67, 69, 72-78, 82, 83, 85, 89, 92, 97, 100, 104, 106, 109, 117-119, 124, 125, 127-130, 134, 135, 142.	64
2	Ține de competența Parlamentului	Nr.11, 12, 20, 54, 79,126.	6
3	Nu există incidență asupra unui drept constituțional	Nr.38, 49, 53, 56, 64, 99, 103, 115, 118, 131, 143.	11
4	Lipsa argumentelor noi în sesizarea repetată	Nr.22, 25, 112, 120, 121, 123, 133, 136.	8
5	Motivare incorectă sau lipsă	Nr.11, 13, 15, 18, 29, 33, 47, 48, 50, 54, 57, 59, 60, 61, 68-70, 72, 73, 86, 91, 93, 97, 101, 107, 110, 116, 119, 122.	29
6.	Actio popularis	Nr.21, 71, 87, 88, 90.	5

Tabel 4 – În anul 2020 (până la 15 decembrie): - după criteriile Todirel Toader, Marieta Safta:

N/o	Motiv de inadmisibilitate	Numărul deciziei Curții Constituționale	Total decizii
2	Competența	Nr.1-4, 6, 8-12, 16, 17, 19, 20, 23, 24, 30-32, 34, 35, 37, 38, 44, 46, 50-52, 54, 55, 57, 59, 60, 62, 63, 65-67, 69, 72-79, 82, 83, 85, 89, 92, 97, 100, 104, 106, 109, 117-119, 124-130, 134, 135, 142.	70
4	Legalitatea sesizării	Nr.11, 13, 15, 18, 21, 22, 25, 29, 33, 38, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 56, 57, 59, 60, 61, 64, 68-70, 71, 72, 73, 86, 87, 88, 90, 91, 93, 97, 101, 103, 107, 110, 112, 115, 116, 118, 119, 119, 120-123, 131, 133, 136, 143.	53

Tabelul 3 și tabelul 4 ne demonstrează că în anul 2020 (până la 15 decembrie) situația se repetă chiar cu unele accente îngrijorătoare – motivarea incorectă sau lipsă se constată în 29 de cazuri, la care se adaugă cele în care nu este argumentată incidența unui drept constituțional în cazul normei atacate – 11 sesizări și lipsa argumentelor noi în sesizările repetate – 8 sesizări, deci, în total – 48 de sesizări au fost respinse din cauza dificultăților de motivare a sesizării, la care se pot adăuga și cele 5 privitor la Actio popularis, deci, total 53. Aproape de două ori a crescut numărul deciziilor de inadmisibilitate din cauza că se solicita interpretarea normei, ceea ce depășește competența Curții Constituționale, fiind de competența instanțelor judiciare – 64 decizii de inadmisibilitate (comparativ cu anul 2019 – 33 decizii).

Observăm că tendința s-a păstrat, cele mai multe decizii de inadmisibilitate – 70 - s-au dat din cauza depășirii competenței Curții Constituționale, dar sunt destul de numeroase, mai multe decât în 2019 - 53 decizii – din cauză de motivare. Motivarea și argumentarea rămân a fi veriga slabă în procedura excepției de neconstituționalitate.

Referințe bibliografice:

1. Ion Deleanu. Justiția constituțională. București, 1995, p.229.

2. Dan Lupașcu, Mihai Mareș. Excepția de neconstituționalitate: p alid instrument de asigurare a ordinii constituționale? https://www.juridice.ro

/599994/exceptia-de-neconstitutionalitate-palid-instrument-de-asigurare-a-ordinii-constitutionale.html

3. Elena Simina Tănăsescu. Cour Constitutionnelle et systeme judiciaire: les raports de force? În: Analele Universității București. 2012, p.II, p.240-241.

4. M. Duverger. Institutions politiques et droit constitutionnel. Paris, 1973, p.93-94.

5. Bianca Selejan-Guțan. Excepția de neconstituționalitate. București, ed.C.H.Beck, 2010, p.80.

6. Decizie nr 660 din 04.07.2007 Monitorul oficial al României. Partea I, nr.525 din 02.08.2007.

7. Decizie nr.26 din 29 aprilie 2016. http://constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=214&l=ro

8. Legea privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale nr 47 din 18 mai 1992 http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=12092

9. Legea nr.177 din 28 septembrie 2010 http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act?ida=99188

10. Elena Aramă Controlul constituționalității legilor: istorie și actualitate. Chișinău: Museum, 2000, p.71.

11. Raportul cu privire la exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2018, p. 116 http://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/hcc_1_2019.01.pdf

12. Informațiile sunt culese de pe site-ul Curții Constituționale a Republicii Moldova - constcourt.md

13. Victor Balmuș. Cu privire la constituționalitatea deciziilor de inadmisibilitate a excepțiilor de neconstituționalitate. În: Akademos, nr.4 2019, p.97.

14. Dan Lupașcu, Mihai Mareș. Excepția de neconstituționalitate: palid instrument de asigurare a ordinii constituționale? https://www.juridice.ro/599994/exceptia-de-neconstitutionalitate-palid-instrument-de-asigurare-a-ordinii-constitutionale.html

15. Todirel Toader, Marieta Safta. Ghid de admisibilitate la Curtea Constituțională a României. București, 2016.

16. Anne-Laure Casard-Valembois. L'exigence de securite juridique et ordre juridique francaise: je t'aime, moi non plus… Les cahiers du Conseil

constitutionnel, nr 5, octobre 2020 https://www.conseil-constitutionnel.fr/publications/titre-vii/l-exigence-de-securite-juridique-et-l-ordre-juridique-francais-je-t-aime-moi-non-plus